

ANALIZA STAVOVA PROIZVOĐAČA PŠENICE NA PODRUČJU ISTOČNE HRVATSKE U ODNOSU NA IZDVOJENE AGROEKONOMSKE POKAZATELJE

D. Balaž ⁽¹⁾, J. Sindik ⁽²⁾

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

SAŽETAK

Opći cilj istraživanja bio je utvrditi stavove povezane s pitanjima o proizvodnji pšenice. Analizirani su odgovori 130 proizvođača pšenice iz pet županija istočne Hrvatske, izabranih namjernim odabirom iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava. Upitnik je sadržavao više tematskih cjelina: Država-politika-poljoprivredna proizvodnja, Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, Otkup pšenice, Proizvodnja pšenice i Utjecaj ulaska u EU. Pokazalo se da ispitanici najpozitivnije stavove imaju u aspektu Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, a najnegativnije u aspektu Država, politika, poljoprivredna proizvodnja. U aspektu Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo pozitivnije stavove imaju ispitanici koji rade u gospodarstvima s većim brojem članova (više od 5). Niske do srednje visoke pozitivne statistički značajne povezanosti između pojedinih aspekata stavova o proizvodnji pšenice ukazuju na to kako su stavovi pojedinaca slični za sva pitanja vezana uz proizvodnju pšenice. Stariji zaposlenici (dobne grupe 61-80 godina) imaju negativnije stavove u aspektima Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, Proizvodnja pšenice te Utjecaj ulaska u EU. Među povezanostima između pojedinih aspekata stavova o proizvodnji pšenice s izabranim agroekonomskim pokazateljima, ističe se nalaz da su neki od tih pokazatelja negativnije povezani s privatnim vlasništvom nad zemljištem, a pozitivnije s najmom nad zemljištem, u izdvojenim aspektima Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, Otkup pšenice te Utjecaj ulaska u EU.

Ključne riječi: gospodarstvo, korelacije, upitnik, vlasništvo nad zemljom

UVOD

Tijekom protekloga desetljeća pod žitaricama je u Republici Hrvatskoj prosječno bilo zasijano 550 tisuća hektara, a proizvodilo se prosječno 3 milijuna tona. Proizvodnja pšenice u Hrvatskoj je u strukturi sjetvenih površina na drugome mjestu, odmah iza kukuruza. Ključ je uspjeha te proizvodnje usmjerenost ka primjeni kvalitetne agrotehnike, uz podršku pripadajućih agroekonomskih mjera. Samo pravilno izvedeni tehnološki radovi i kvalitetna organizacija poslovanja na gospodarstvu, jamči visoke i kvalitetne prinose i stabilnost cjelokupne proizvodnje. Odnosno, analizom kretanja proizvodnje, zemljišnih kapaciteta i potrošnje pšenice u Hrvatskoj u dosadašnjem te projekcijom u budućnosti, treba istaknuti mogućnosti koje se pružaju u proizvodnji i potrošnji pšenice, a koje treba uvažavati prilikom određivanja mjera agrarne politike (Petrač, 1998.).

Hrvatski proizvođači hrane susreću se s brojnim problemima: od globalne krize do neorganiziranoga i

nestabilnoga tržišta, konstantnoga problema otkupnih cijena, visoke cijene inputa (osobito mineralnih gnojiva i pesticida), kao i limitirajućim faktorima više produktivnosti, koji nepovoljno utječu na visinu prinosa i proizvodnost gotovo svih ratarskih kultura (Lončarić, 2008.). Uz proizvodnju žitarica povezana je i problematika stabilnosti poljoprivrednih gospodarstava, ispitivanjem percepcija ispitanika o zadrugama, kao oblicima poslovanja, te kao distribucijskih kanala, u smislu mogućnosti i ograničenja poduzetničkih sloboda obiteljskoga gospodarstva (Tratnik, 2007.)

Međutim, nužno je istaknuti zatečeno stanje u ruralnoj sredini, koja je najvećim dijelom predmet ovog istraživanja, a to je propadanje i osiromašenje sela, osobito u istočnoj Hrvatskoj, gdje su uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju bolji nego u drugim dijelovima Hrvatske. Potom

(1) Davor Balaž, univ.spec.oec., dipl.ing., doktorand - Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1 d, 31000 Osijek (davor.balaz@gmail.com); (2) dr.sc. Joško Sindik, znanstveni suradnik - Institut za antropologiju, Gajeva 32, 10000 Zagreb

starenje poljoprivrednoga stanovništva i nesmanjivanje latentne nezaposlenosti, niti pružanje šanse za život mlađem naraštaju na selu (Baban, 2002.). Slavonija i Baranja, kao tradicionalno najruralniji prostori u Republici Hrvatskoj, doživljavaju, također, promjene ne samo kroz marginalizaciju značenja poljoprivrede za ukupni društveni razvoj, već i kroz promjene ruralnoga prostora. To se može pratiti kroz promjene obrazovne i profesionalne strukture stanovnika sela, kroz njihovo poimanje kvalitete života u selu i gradu, kao i kroz percepciju sadržaja svojstvenih selu, odnosno gradu (Šundalić, 2009.).

Polazeći od navedenoga, specifični ciljevi istraživanja su utvrditi razlike među stavovima o pojedinim aspektima u proizvodnji pšenice, i to: (1.) s obzirom na broj članova gospodarstva; (2.) s obzirom na stavove o proizvodnji pšenice, (3.) s obzirom na dobnu strukturu, (4.) s obzirom na izabrane agroekonomske pokazatelje. Pretpostavili smo da će proizvođači pšenice vjerojatno imati pozitivne stavove prema pojedinim aspektima proizvodnje pšenice. Također, pretpostavka je da će navedeni stavovi biti različiti ovisno o broju članova gospodarstva, dobnoj strukturi zaposlenika na gospodarstvima te odabranim agroekonomskim pokazateljima.

MATERIJAL I METODE

Uzorak

Za potrebe istraživanja prikupljeno je i analizirano ukupno 130 popunjenih upitnika od isto toliko ispitanika, izabranih namjernim odabirom iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava, uzimajući u obzir veličinu i strukturu proizvodnje (drugim riječima, različitih površina zemljišta i činjenicom da su proizvođači pšenice). Prilikom prikupljanja podataka, samo 15% potencijalnih ispitanika odbilo je popuniti upitnik, od ukupno planiranih 150 upitnika. Najveći broj ispitanika bio je iz Osječko-baranjske županije (67), odnosno 51,5%, a najmanji broj ispitanika (10) iz Virovitičko-podravске županije (14,9%). Iz Požeško-slavonske županije sudjelovalo je 15 ispitanika (11,5%), a iz Brodsko-posavske i Vukovarsko-srijemske županije sudjelovalo je 19 (14,6%) ispitanika. Prema mjestu obavljanja poslovanja, od ukupnoga broja ispitanika njih 28 (21,5%) obavlja poslovanje vezano za proizvodnju pšenice na području grada, a 102 (78,5%) na području sela. Prema obliku poslovanja, najveći broj ispitanika, njih 97 (74,6%) proizvodi pšenicu na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, a svega jedan ispitanik (0,8%) posluje u obliku dioničkoga društva. Preostali oblici poslovanja zastupljeni u ispitanoj uzorku su: obrt - 23 (17,7%), društvo s ograničenom odgovornošću - 7 (5,4%) te zadruga - 2 ispitanika (1,5%). Po broju članova gospodarstva-poduzeća koji se bave proizvodnjom pšenice, utvrđeno je kako najveći broj ispitanika, njih 115 (88,5%), ovisno o obliku poslovanja, ima broj članova 1-5, a samo jedan ispitanik (0,8%) ima veći broj od 49 zaposlenih. Od 6-9 članova gospodarstva ima 7 ispitanika (5,4%), 10-19 imaju 3 ispitanika (2,3%), a 20-49 članova imaju ukupno 4 ispitanika (3%).

Metoda prikupljanja podataka

Proizvodnja pšenice nerijetko se analizira primjenom ankete. Primjerice, za procjenu nenavodnjavanih proizvodnih sustava u Wyomingu (Krall i sur., 1991.) ili, pak, stavove lokalnih poljoprivrednika prema sustavu navodnjavanja u jednoj općini (Chizari i Noroozi, 2008.). Anketa je korištena i za analizu ponašanja poljoprivrednika povezano sa savjetodavnim uslugama za poljoprivrednike, primjenom teorije planiranoga ponašanja (Fereshteh i Mirakzadeh, 2012.) ili, pak, vezano uz faktore uključene u izradu strategije osiguranja poljoprivrednih usjeva, u svrhu povećanja učinkovitosti usluge poljoprivrednog osiguranja (Fallah i sur., 2012.). U ovome članku koristi se metoda ankete za analizu stavova proizvođača pšenice u istočnoj Hrvatskoj, koja ima vrlo bogatu tradiciju (Vrbanus, 2012.).

Za prikupljanje podataka koristio se anketni upitnik, sastavljen od tri dijela (u Prilogu). Prvi dio upitnika čine stavovi o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice, tj. 26 tvrdnji razvrstanih u četiri tematske cjeline: Država-politika-poljoprivredna proizvodnja, Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, Otkup pšenice i Proizvodnja pšenice-utjecaj ulaska u EU. Ispitanici su imali zadatak izraziti stupanj suglasnosti sa sadržajem svake navedene tvrdnje na ljestvici Likertova tipa, s rasponom procjena s vrijednostima 1-5 (1 - nisam uopće suglasan, 2 - uglavnom nisam suglasan, 3 - niti sam suglasan, niti nisam, 4 - uglavnom sam suglasan, 5 - u potpunosti sam suglasan s navedenom tvrdnjom). Drugi dio upitnika sačinjavale su četiri pitanja u obliku višestrukog izbora: o obliku poslovanja, broju članova gospodarstva, mehanizaciji i provedbi analitike. U trećem dijelu upitnika, s 13 upita, za koje su ispitanici unosili egzaktno brojčane podatke o starosnoj dobi članova gospodarstva, hektarima, godišnjim prinosima i postotnim udjelima pšenice u ukupnoj proizvodnji, sredstvima EU fondova, snazi strojeva korištenih u proizvodnji, i podatke o troškovima po pojedinim stavkama. Za potrebe ovog istraživanja korišteni su samo podaci iz prvoga i drugoga dijela upitnika.

Postupak

Prikupljanje podataka obavljeno je u razdoblju siječnja - lipnja 2013. godine, ispunjavanjem upitnika na području pet županija istočne Hrvatske. Ispitivanje je provedeno anonimno, s naglašenom znanstvenom svrhom, kako bi se izbjegao bilo kakav utjecaj na ispitanike. Ispitanicima je usmeno i pisano dana uputa za rješavanje upitnika. Ispitanicima je bilo potrebno, u prosjeku, 25 minuta za ispunjavanje upitnika.

Statistička analiza podataka

Za analizu podataka korišten je statistički paket SPSS 20.0. Deskriptivne statističke metode korištene su u analizi ukupnih rezultata za pojedina tematska područja prvoga dijela prvoga upitnika (stavovi prema proizvodnji): aritmetičke sredine, standardna raspršenja, medijani. Apsolutne i relativne frekvencije (zajedno s

postocima) korištene su u analizi demografskih obilježja ispitanika. Ukupni rezultati za pojedina tematska područja stavova prema proizvodnji definirani su kao prosječne jednostavne linearne kombinacije procjena za tvrdnje koje sačinjavaju određenu tematsku cjelinu, npr. Država-politika-poljoprivredna proizvodnja. Za utvrđivanje povezanosti između pojedinih varijabli korišteni su Spearmanovi koeficijenti korelacije. Za testiranje značajnosti razlika između pojedinih skupina stavova (tematskih cjelina) korištena je neparametrijska inačica ANOVA-e za zavisne uzorke (ponovljena mjerenja), tj. Friedmanov test, a za testiranje značajnosti razlika između dvaju uzoraka (kod kojih su pronađene statistički značajne razlike) korišten je Wilcoxonov test ekvivalentnih nizova za zavisne uzorke (Petz, Kolesarić i Ivanec, 2012.). Mann Whitney U test korišten je za testiranje

razlika u stavovima prema proizvodnji pšenice, ovisno o broju članova gospodarstva (gdje je ukupni broj članova agregiran svega u dvije kategorije: do 5 članova i 6 i više članova gospodarstva).

REZULTATI I RASPRAVA

Utvrđeno je postojanje statistički značajne razlike među stavovima o određenim aspektima proizvodnje pšenice (Tablica 1.). Utvrđeno je da sudionici istraživanja najpozitivnije stavove imaju prema aspektu Tehnologija proizvodnje-gospodarstvo, a najnegativniji su im stavovi u aspektu Država, politika, poljoprivredna proizvodnja, između kojih jedino postoji statistički značajna razlika (Wilcoxonov test ekvivalentnih nizova statistički je značajan uz $p < 0,01$).

Tablica 1. Razlike među stavovima o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice

Table 1. Differences among attitudes about certain aspects of the production of wheat

Pokazatelj Indicator	Aritm. sredina Mean	Std. Dev.	F (df=4)	Friedman test (df=4)
Država, politika, poljoprivredna proizvodnja State, policy, agricultural production	2,475	0,687	3088,275**	118,567**
Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo Manufacturing technology-farm	3,362	0,799		
Otkup pšenice Purchase of wheat	3,083	0,749		
Proizvodnja pšenice Wheat production	2,919	0,830		
Utjecaj ulaska u EU The impact of EU accession	2,760	0,833		

** značajan uz $p < 0,01$; ** significant at $p < 0,01$

Napomena: osjenčane su vrijednosti aritmetičkih sredina između kojih je pronađena najveća statistički značajna razlika; Note: The shaded values are means between which is found the largest statistically significant difference

U Tablici 2. vidljivo je da postoji samo jedna statistički značajna razlika u stavovima vezanim uz proizvodnju pšenice, ovisno o broju članova gospodarstva. U aspektu Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo

statistički značajno pozitivnije stavove imaju ispitanici koji rade u gospodarstvima s većim brojem članova (više od 5).

Tablica 2. Razlike u stavovima o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice, ovisno o broju članova gospodarstva

Table 2. Differences in attitudes about certain aspects of the production of wheat, depending on the number of farm members

Pokazatelj Indicator	Broj članova gospodarstva Number of farm members	Aritm. sredina Mean	Std. Dev.	Medijan Median	Mann Whitney U
Tehnologija proizvodnje -gospodarstvo Manufacturing technology-farm	1-5	3,278	0,784	3	381**
	≥ 6	4,024	0,647	4	
Država, politika, poljoprivredna proizvodnja state, policy, agricultural production	1-5	2,479	0,698	2	799
	≥ 6	2,455	0,639	2	
Otkup pšenice purchase of wheat	1-5	3,072	0,714	3	650,5
	≥ 6	3,250	0,990	3	
Proizvodnja pšenice Wheat production	1-5	2,880	0,830	3	595
	≥ 6	3,274	0,783	3	
Utjecaj ulaska u EU The impact of EU accession	1-5	2,722	0,805	3	632
	≥ 6	3,114	1,013	3	

** značajan uz $p < 0,01$; * značajan uz $p < 0,05$; ** significant at $p < 0,01$; * significant at $p < 0,05$

Među međusobnim korelacijama stavova o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice uočljiva je pozitivna povezanost: drugim riječima, stavovi o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice prilično su slični (Tablica 3.). Najviše vrijednosti korelacija pronađene su za varijablu Utjecaj ulaska u EU s ostalim varijablama, a najniža je korelacija pronađena između aspekta Država, politika, poljoprivredna proizvodnja i Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo. Najjača veza i najviša vrijednost korelacije pronađena je između Proizvodnje pšenice i Otkupa pšenice. Od 25 korelacija stavova o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice s brojem zaposlenika određene dobne strukture, statistički je značajnih samo pet.

Od toga, dvije vrlo niske, ali statistički značajne pozitivne povezanosti, pronađene su između aspekata: Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo i broja zaposlenika dobne grupe 41-60 godina, kao i Država, politika, poljoprivredna proizvodnja i broja zaposlenika dobne grupe preko 80 godina. Tri negativne i vrlo niske, ali statistički značajne povezanosti, pronađene su između aspekata Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo, Proizvodnja pšenice te Utjecaj ulaska u EU i broja zaposlenika dobne grupe 61-80 godina (Tablica 3.). Međutim, treba napomenuti da postoji velika diskrepancija u broju ispitanika različite dobi pa povezanosti stavova s najstarijom dobnom skupinom, u kojoj su samo tri ispitanika, treba uzeti s oprezom.

Tablica 3. Povezanost stavova o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice s dobnim sastavom zaposlenika (Spearmanov koeficijent korelacije)

Table 3. Correlation between attitudes about certain aspects of the production of wheat with the age profile of employees (Spearman correlation coefficient)

Pokazatelj Indicator	Tehnologija proizvodnje -gospodarstvo Manufacturing technol- ogy-farm	Država, politika, poljo- privredna proizvodnja State, policy, agricul- tural production	Otkup pše- nice Purchase of wheat	Proizvodnja pše- nice Wheat production	Utjecaj ulaska u EU The impact of EU accession
Tehnologija proizvodnje - gospo- darstvo Manufacturing technology-farm	1	0,189*	0,423**	0,447**	0,392**
Država, politika, poljoprivredna proizvodnja State, policy, agricultural produ- ction		1	0,433**	0,551**	0,598**
Otkup pšenice Purchase of wheat			1	0,669**	0,585**
Proizvodnja pšenice Wheat production				1	0,579**
Utjecaj ulaska u EU The impact of EU accession					1
Dob/ Age <21 (N=36)	-0,087	0,102	0,002	-0,103	0,030
Dob/ Age 21-40 (N=67)	0,121	-0,044	0,018	0,111	0,185*
Dob/ Age 41-60 (N=86)	0,234**	0,108	0,111	0,082	0,077
Dob/ Age 61-80 (N=12)	-0,219**	-0,167	-0,135	-0,246**	-0,204*
Dob/ Age >80 (N=3)	-0,048	0,202*	0,086	0,119	0,119

** korelacija značajna uz $p < 0,01$; * korelacija značajna uz $p < 0,05$; ** correlation significant at $p < 0,01$; * correlation significant at $p < 0,05$

Od 30 korelacija stavova o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice s odabranim agroekonomskim pokazateljima, statistički je značajnih devet. Pet pozitivnih i vrlo niskih do niskih povezanosti pronađeno je između aspekata: Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo i Broja hektara gospodarstva, Iznosa sredstava dobivenih iz projekata te Vlasničke strukture – najam; Otkupa pšeni-

ce i Vlasničke strukture – najam; Utjecaj ulaska u EU i Vlasničke strukture – najam. Četiri negativne i vrlo niske do niske povezanosti pronađene su između Vlasničke strukture – vlasništvo, odnosno aspekata Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo, Otkup pšenice te Utjecaj ulaska u EU; aspekta Država, politika, poljoprivredna proizvodnja i Prosječan prinos pšenice u godini (Tablica 4.).

Tablica 4. Povezanost stavova o pojedinim aspektima proizvodnje pšenice s agroekonomskim varijablama (Spearmanov koeficijent korelacije)

Table 4. Correlation between attitudes about certain aspects of the production of wheat with agroeconomic variables (Spearman correlation coefficient)

Pokazatelj Indicator	Broj hektara gospodarstva Number of hectares on the farm	Iznos sredstava iz projekata Amount of funds from projects	Godišnji udio proizvodnje pšenice u gospodarstvu Annual share of wheat production on the farm	Vlasnička struktura – vlasništvo Ownership structure - property	Vlasnička struktura – najam Ownership structure - rent	Prosječan prinos pšenice u godini Average yield of wheat per year
Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo Manufacturing technology-farm	0,215**	0,216**	0,011	-0,323**	0,345**	-0,059
Država, politika, poljoprivredna proizvodnja State, policy, agricultural production	0,117	0,008	-0,027	-0,105	0,099	-0,244**
Otkup pšenice Purchase of wheat	0,115	0,093	0,077	-0,215**	0,212*	0,029
Proizvodnja pšenice Wheat production	0,073	0,112	0,164	-0,149	0,140	-0,069
Utjecaj ulaska u EU The impact of EU accession	0,063	0,116	-0,118	-0,197*	0,201*	-0,103

** korelacija značajna uz $p < 0,01$; * korelacija značajna uz $p < 0,05$; ** correlation significant at $p < 0.01$; * correlation significant at $p < 0.05$

Pozitivni stavovi iskazani u aspektu koji se odnosi na samu proizvodnju, dostupnu tehnologiju, odnosno razvoj gospodarstva u cjelini, ukazuju na usmjerenost proizvođača ka trendovima koji bi mogli omogućiti daljnje uspješno poslovanje, daljnji napredak agrotehnike i organizacije proizvodnje pšenice s agroekonomskoga gledišta u okviru promatrane pojedine proizvodne cjeline. Drugi autori utvrdili su, analizom utjecaja veličine gospodarstava na organizaciju proizvodnje, proizvodnu orijentaciju, robnost, tehničku opremljenost i primjenu suvremene tehnologije, s obzirom na pretpostavku uspješnog uključivanja obiteljskih gospodarstava u ostvarivanju željenih ciljeva razvijanje posjedovne strukture, u smislu njezinoga mijenjanja, s time da se drastično smanji broj sitnih posjeda, odnosno gospodarstava, a poveća broj onih krupnijih (Petrač i Zmaić, 2005.). S obzirom na navedeno, negativni stavovi prema promatranome aspektu Država, politika, poljoprivredna proizvodnja, ukazuju na potencijalno nepovjerenje proizvođača u prateći državno-zakonodavni sustav, koji smatraju odgovornim za poteškoće u poslovanju i direktnoj proizvodnji. Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da takav stav najčešće imaju najstariji ispitani proizvođači pšenice. Unatoč ograničenjima koja proizlaze iz međunarodnih ugovora i pravila vezanih uz pristup EU, intenzivnija uloga države može se očekivati u širokome spektru aktivnosti, da poljoprivreda ne bi ostala problem i da bi se pokrenule aktivnosti u ruralnim prostorima (Franić, 2012.). Utvrđen je i pozitivan odnos mlađe starosne dobi, većih površina zasijanim pšenicom s pribavljanjem financijskih sredstava iz fondova EU-a, nasuprot ispitanicima starije životne dobi, koji obrađuju manje površine i imaju skeptično-negativne stavove u odnosu na EU institucije u cjelini. Hrvatski su poljoprivrednici uglavnom zabrinuti za svoju budućnost

u uvjetima otvorenoga europskoga tržišta, osobito zbog činjenice da u Hrvatskoj prevladavaju usitnjena, nekonkurentna i staračka gospodarstva, s visokim troškovima proizvodnje. Takva obilježja poljoprivrede, suprotna načelima ekonomije razmjera, utječu na povećan oprez i bojazan od posljedica pridruživanja Europskoj uniji (Franić i sur., 2009.). Provedenim istraživanjem i analizom stavova prema izdvojenim agroekonomskim pokazateljima, dobiveni su podaci o obilježjima proizvodnje pšenice na području istočne Hrvatske, koji ukazuju na to kakvo je trenutno stanje u tome proizvodnome sektoru, u odnosu na zadane, ispitane i analitički obrađene smjernice. Proizvodnja pšenice i ječma u Hrvatskoj je, s gledišta sjetvenih površina, na drugome mjestu, odmah iza kukuruza, a ključ uspjeha te proizvodnje predstavlja usmjerenost ka primjeni visokih tehnoloških znanja, među kojima znanja o zaštiti usjeva i o izboru sorata igraju vrlo važnu ulogu (Syngenta, 2014.). Stoga, među ograničenjima ovog istraživanja ističemo da pozadina različitih stavova ispitanika može biti pod utjecajem brojnih čimbenika, kao što su različiti sustavi obrade tla u proizvodnji pšenice u pojedinim regijama istočne Hrvatske, ali i unutar iste regije (Košutić i sur., 2005., 2006.), utjecaj troškova goriva, utrošak rada i urod testiranih usjeva (Filipović i sur., 2004.).

ZAKLJUČAK

Istraživanje stavova o različitim aspektima u proizvodnji pšenice pokazalo je da sudionici istraživanja najpozitivnije stavove imaju prema aspektu 'Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo', a najnegativniji su stavovi izraženi u aspektu 'Država, politika, poljoprivredna proizvodnja'. Ovisno o broju članova gospodarstva, pronađena je samo jedna statistički značajna razlika: u aspektu 'Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo' pozitivnije sta-

vove imaju ispitanici koji rade u gospodarstvima s većim brojem članova (više od 5), u odnosu na one s manjim brojem članova. Utvrđena je niska do srednje visoka pozitivna povezanost između pojedinih aspekata stavova o proizvodnji pšenice pa se može ustvrditi kako su stavovi pojedinaca slični za sve aspekte pitanja vezanih uz proizvodnju pšenice. Mali je broj statistički značajnih povezanosti aspekata stavova vezanim uz proizvodnju pšenice s brojem zaposlenika određene dobne strukture. Stariji zaposlenici (dobne grupe 61-80 godina) imaju negativniji stav u aspektima Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo, Proizvodnja pšenice te Utjecaj ulaska u EU. Pronađeno je i devet statistički značajnih korelacija između pojedinih aspekata stavova o proizvodnji pšenice s izabranim agroekonomskim pokazateljima. Među tim povezanostima, indikativno je kako proizvođači s pozitivnijim stavovima u aspektima Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo češće rade na gospodarstvima koja su u najmu, s većim brojem hektara i s većim dobivenim iznosima sredstava iz projekata.

LITERATURA

- Baban, Lj. (2002.): Nužnost reforme u poljodjelstvu RH. *Ekonomija*, 4: 813.-823.
- Chizari, M., Noroozi, O. (2008.): Attitudes of Nahavand Township, Iran Wheat Farmers Toward On Farm Water Management (OFWM). *American-Eurasian Journal of Agriculture & Environmental Science*, 3(2): 233-240.
- Fallah, R., Armin, M., Tajabadi, M. (2012): A Study of Attitudes and determinant Factors in Insurance Development for Strategic Agricultural Products. *Technical Journal of Engineering and Applied Sciences*, 2(2): 44-50
- Fereshteh, G.H.G., Mirakzadeh, A. (2012.): Analyzing of Agricultural Wheat Farmers Behavior Related to Agricultural Advisory Services. *World Applied Sciences Journal*, 16(9): 1321-1328.
- Filipović, D., Košutić, S., Gospodarić, Z. (2004): Influence of different soil tillage systems on fuel consumption, labor requirement and yield in maize and winter wheat production. *Poljoprivreda*, 10(2): 17-23
- Franić, R. (2012.): Hrvatska poljoprivreda u Europskoj uniji - problem ili rješenje? U: Hrvatska u EU: kako dalje? (ur. Puljiz, V., Ravlić, S., Visković, V.). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Mika Tripalo, str. 161.-187.
- Franić, R., Kumrić, O., Hadelan L. (2009.): Utjecaj pridruženja Europskoj uniji na strateške planove obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. *Agronomski glasnik*, 2: 161.-176.
- Krall, J.M., Delaney, R.H., Taylor, D.T. (1991): Survey of nonirrigated crop production practices and attitudes of wyoming producers. *Journal of Agronomic Education* 20(2): 120-122.
- Košutić, S., Filipović, D., Gospodarić, Z., Husnjak, St., Kovačev, I., Čopec, K. (2005): Impact of Different Soil Tillage Systems on Maize, Winter Wheat and Soybean Production on Albic Luvisol in North-West Slavonia. *Journal of central European Agriculture*, 6(3): 241-248.
- Košutić, S., Filipović, D., Gospodarić, Z., Husnjak, S., Zimmer, R., Kovačev, I. (2006.): Usporedba različitih sustava obrade tla u proizvodnji soje i ozime pšenice u Slavoniji. *Agronomski glasnik*, 5: 381.-392.
- Lončarić, R. (2008.): Tržište poljoprivrednih proizvoda. U: *Agroekonomika*. Osijek: Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, str. 33.-40.
- Poljoprivredna proizvodnja, Hrvatska poljoprivreda (2009.): Zagreb: Ministarstvo poljoprivrede, Pp 5-18. Posjećeno 15.5.2014. na: <http://www.mps.hr/UserDocImages//Hrvatska%20poljoprivreda.pdf>
- Petrač, B. (1998.): Projekcija proizvodnje i potrošnje pšenice u funkciji dugoročnog razvoja poljodjelstva Hrvatske. *Ekonomski vjesnik*, 9(1-2): 27.-32.
- Petrač, B., Zmaić K. (2005.): Veličina poljoprivrednog gospodarstva u funkciji razvitka hrvatske poljoprivrede. *Ekonomski vjesnik*, 17(1-2): 53.-59.
- Petz, B., Kolesarić, V., Ivanec, D. (2012.): Petzova statistika. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Syngenta (2004.): Zaštita bilja po kulturama – Žitarice. Posjećeno 15.5.2014. na: http://www3.syngenta.com/country/hr/cr/Syngentin_program/Zastita_bilja_po_kulturama/Pages/Zitarice.aspx
- Šundalić, A. (2009.): Ruralni prostor i društvena struktura - novi identitet Slavonije i Baranje. *Ekonomski vjesnik*, 22(1): 11.-22.
- Tratnik, M. (2007.): Zadrugarstvo Hrvatske: izazovi stabilnosti poljoprivrednih gospodarstava. *Agronomski glasnik*, 69(1): 63.-76.
- Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije, HGK Županijska komora Osijek (2013.): Informacija o žetvi i otkupu pšenice roda 2013. godine na području Osječko-baranjske županije. Osijek. 9. Posjećeno 15.5.2014. na: http://www.obz.hr/hr/pdf/2013/4_sjednica/05-Informacija_o_zetvi_i_otkupu_psenice_roda_2013._godine_na_podrucju_Osjecko-baranjske_zupanije.pdf
- Vrbanus, M. (2012.): Proizvodnja pšenice, ječma i zobi u osječkom okrugu od 1707. do 1712. *Scrinia Slavonica*, 12(1): 27.-94.
- Zmaić, K. (2008.): Osnove agroekonomike. Osijek: Poljoprivredni fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, str. 228.

PRILOG – ANKETA

R.b.		Stupanj suglasnosti
Država – politika - poljoprivredna proizvodnja:		
1.	Ocijenite utjecaj RH na produktivnost poljoprivredne proizvodnje	1-2-3-4-5
2.	Ocijenite pozitivan utjecaj RH na razvoj poljoprivrede	1-2-3-4-5
3.	Važeći su propisi (zakoni i pravilnici) primjenjivi za uspješno obavljanje proizvodnje pšenice	1-2-3-4-5
4.	Ocijenite utjecaj države pri reguliranju otkupa pšenice	1-2-3-4-5
5.	Ocijenite utjecaj tržišta pri reguliranju otkupa pšenice	1-2-3-4-5
6.	Ocijenite utjecaj visine potpore na razinu proizvodnje pšenice	1-2-3-4-5
7.	Ocijenite potencijal poljoprivredne proizvodnje u RH	1-2-3-4-5
8.	Pozitivnoga sam mišljenja po pitanju razvoja hrvatske poljoprivrede u budućnosti	1-2-3-4-5
Tehnologija proizvodnje - gospodarstvo:		
9.	Ocijenite agrotehniku proizvodnje pšenice na Vašem gospodarstvu	1-2-3-4-5
10.	Ocijenite tehnološku razinu strojeva koju primjenjujete u proizvodnji	1-2-3-4-5
11.	Ocijenite razinu iskorištenja kapaciteta proizvodnje u Vašem gospodarstvu	1-2-3-4-5
Otkup pšenice:		
12.	Ocijenite razinu poslovne suradnje s otkupljivačima pšenice	1-2-3-4-5
13.	Ocijenite razinu kakvoće proizvedene pšenice u protekloj godini	1-2-3-4-5
14.	Ocijenite ovisnost proizvodnje pšenice o utjecaju države	1-2-3-4-5
15.	Ocijenite prilagodljivost Vaše proizvodnje tržištu	1-2-3-4-5
Proizvodnja pšenice i utjecaj ulaska u EU:		
16.	Ocijenite proizvodnju pšenice na Vašem gospodarstvu u protekloj godini	1-2-3-4-5
17.	Ocijenite razinu prihoda od prodaje osnovnoga proizvoda - pšenice	1-2-3-4-5
18.	Ocijenite razinu otkupne cijene pšenice u protekloj godini	1-2-3-4-5
19.	Ocijenite razinu povrata na ulaganja u proizvodnju pšenice u protekloj godini	1-2-3-4-5
20.	Ocijenite razinu zadovoljavanja proizvodnih ciljeva u protekloj godini	1-2-3-4-5
21.	Ocijenite ukupni poslovni rezultat Vašeg gospodarstva u protekloj godini	1-2-3-4-5
22.	Ocijenite pozitivan utjecaj ulaska RH u EU, na proizvodnju pšenice	1-2-3-4-5
23.	Ocijenite razinu potpora i uvjeta za proizvodnju pšenice koji vladaju u EU	1-2-3-4-5
24.	Ocijenite spremnost Vašega gospodarstva za ulazak u EU	1-2-3-4-5
25.	Ocijenite mogućnost prilagodbe Vašega gospodarstva uvjetima koji vladaju u EU	1-2-3-4-5
26.	Ocijenite utjecaj ulaska u EU na budući razvoj Vašega gospodarstva	1-2-3-4-5

ANALYSIS OF ATTITUDES OF WHEAT PRODUCERS IN EASTERN CROATIA USING CHOSEN AGROECONOMICAL INDICATORS

SUMMARY

The overall objective of the study was to determine the attitudes associated with issues about the production of wheat. We have analyzed the responses of 130 wheat producers from the five counties of eastern Croatia, deliberately chosen from the Farm Register. The questionnaire contained several themes: Country-policy-agricultural production, Production Technology-Economy, Purchase of wheat and Wheat production and impact of EU accession. It appears that participants have the most positive attitudes in the aspect of Production Technology-Economy, and the most negative in the aspect of Country-policy-agricultural production. In the aspect of Production Technology-Economy, more positive attitudes have participants who work in economies with a large number of members (more than 5). Low to medium high positive significant correlations, found between certain aspects of attitudes about wheat production, suggest that the attitudes to all questions related to the production of wheat are similar. Older workers (age group 61-80 years) have a negative attitude to the aspects of Production Technology-Economy and Wheat production and impact of EU accession. Among the links between certain aspects of attitudes on wheat production with selected agro-economics indicators, highlights the finding that some of these indicators are negatively associated with private ownership of land, and positively with the lease of the land, in separate aspects of Production Technology-Economy, Purchase wheat and Influence of entry into the EU.

Key-words: *economy, correlation, questionnaire, land ownership*

(Primljeno 09. listopada 2014.; prihvaćeno 21. studenoga 2014. – Received on 9 October 2014; accepted on 21 November 2014)